Никодиновски, Звонко - Фигуративните значења на тавтабитата во француският и во македонскиот јазик (стр. 1-8), од книгата *Фигуративните значења на инсектите во францускиот и во македонскиот јазик,* 2 - ри Август С, Штип, 2007 (2016), 636 стр.

ФИГУРАТИВНИТЕ ЗНАЧЕЊА НА ТАВТАБИТАТА ВО ФРАНЦУСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

§ 1. Тавтабитата го дели единаесеттото место меѓу инсектите во францускиот корпус од базата по бројот на јавувања (**26** единици со фигуративно значење или **2,46 %** од вкупно 1056 единици). Во македонскиот корпус тавтабитата го дели шеснаесеттото место, заедно со молецот, божјата бубалка и лебарката, по бројот на јавувања (**4** единици или **0,98 %**).

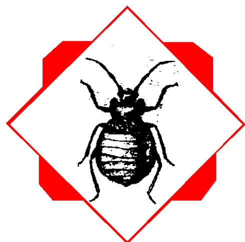
За тавтабитата нема никакви податоци во речниците на симболи.

А. Тавтабитата во францускиот јазик

а. Семиолошки признаци

§ 2. Признакот **ФИЗИЧКИ ОСОБИНИ** е застапен во **6** единици од базата (од вкупно 26) и со **23,08 %** го дели второто место меѓу четири групи признаци. Овој признак е претставен преку **2** особини: **изглед** и **смрдеа**.

Особината **изглед** е претставена преку сплеснатоста на тавтабитата која симболизира **глад, изгладнетост**: (1) Ⓕ **avoir le ventre plat comme une punaise** = «*fig.* avoir le ventre vide. Il se dit communément en parlant d'une personne qui a été longtemps sans manger» (*Acad. 1932)*, потоа **подлост и полтронство**: (2) Ⓕ **plat comme une punaise** = «d'une bassesse morale absolue» (*Rey-Chantreau)*; «se dit de quelqu'un dont le caractère est vil, obséquieux et lâche» (*Acad. 1932)* и на крај **смачкува, победува**: (3) Ⓕ **aplatir ou écraser quelqu'un comme une punaise** (*Rolland, t. 13, 123)*.

Особината **смрдеа** што ја поседува тавтабитата кога ќе се згмечи се наоѓа во 3 единици кои симболизираат **смрдеа**: (4) Ⓕ **puer comme une punaise** = «sentir extrêmement mauvais» (*Rey-Chantreau: début XIX s.*), **отворање непријатни теми**: (5) Ⓕ **Si tu as touché une punaise, ne te plains pas si ça pue un peu** = «оној што покренува непријатни и незгодни теми не треба да се лути ако тоа му се врати потоа и врз него зашто тој не може да биде заобиколен» *(Proverbes de Savoie)* и **сексуален однос (за жена)** (6) Ⓕ **graisser sa punaise** = «se faire baiser (le sperme est une huile, une crème)» (*Dictionnaire érotique*).

Nikodinovski, Zvonko - Figurativnite značenja na tavtabitata vo francuskiot i vo makedonskiot jazik (str. 1-8), od knigata *Figurativnite značenja na insektite vo francuskiot i vo makedonskiot jazik,* 2 - ri Avgust S, Štip, 2007 (2016), 636 p.

§ 3. Признакот **ОДНЕСУВАЊЕ** е претставен во **6** единици од базата (од вкупно 26) и со **23,08 %** го дели второто место меѓу четири групи признаци. Овој признак е претставен преку 2 особини: **место на живеење** и **начин на одење**.

Особината **место на живеење** ја среќаваме во три единици. И тука како и кај стоногата името на инсектот во голема мера е одговорно за неговата симболика. Имено во францускиот јазик постојат повеќе видови од овој инсект кои се нарекуваат според местото на живеење: **punaise des lits, punaise des jardins, punaise des bois**. Истиот модел бил искористен и за три фигуративни единици. Меѓу нив едната симболизира **носач на мртовечки сандаци**: (7) Ⓕ **punaise de corbillard** = «porteur de pompes funèbres» (*Rolland, t. 13, 124)*, втората **лажна богомолка**: (8) Ⓕ **punaise de sacristie (de bénitier)** = «vieille personne dévote qui trompe son ennui en fréquentant les églises, et souvent en faisant perdre leur temps aux prêtres» (*Lafleur)*; «se dit d'une espèce de mante religieuse, et plus particulièrement d'une pécheresse repentie (d'où la loc. prov. bien connue et très employée au Québec:), (9) Ⓕ **Quand la diablesse se fait ermite elle devient punaise de sacristie** (*Edouard)*.

Токму местото на живеење го наоѓаме и како народно објаснување за етимологијата на следната погрда која симболизира **проститутка и лоша жена**: (10) Ⓕ **punaise (Quelle foutue punaise! C'est une vraie punaise! La punaise!)** = «se disait autrefois d'une femme de mauvaise vie. Se dit surtout aujourd'hui en parlant d'une personne désagréable, qui se plaît à envenimer les querelles. Ne fait cependant pas double emploi avec vipère car il y entre une nuance de mépris et non de crainte comme c'est le cas quand on donne à un individu malfaisant le nom de ce reptile» (*Edouard*). [1]

Особината **начин на одење** симболизира **бавно одење**: (11) Ⓕ **se bardaner, se lantibardaner (bardane** = «punaise» au Dauphiné) = «marcher lentement comme une punaise» (*Rolland, t. 13, 123)* и **мрзливко, влечко**: (12) Ⓕ **C'est un wandion** (nom walon de la punaise) = «c'est un paresseux, un lambin» (*Rolland, t. 13, 123)*.

---

[1] Интересен е податокот за потеклото на оваа погрда што го дава Гиро: *"D'après Delvau: 'Voici son origine : une cocotte arrête une voiture et dit au cocher d'une voix de duchesse : Cocher au bois ! - Au bois de lit,* punaise*, cria un voyou. » En fait,* punais, -e *signifie puant,-e' et c'est donc un synonyme de* pute*. C'est un terme d'injure; on dit couramment: une* punaise de sacristie.*"*, P. Guiraud: ***Dictionnaire érotique***, Payot, Paris, 1978, str. 528.

§ 4. Признакот **ОДНЕСУВАЊЕ МЕЃУ ТАВТАБИТАТА И ДРУГИТЕ ЖИВОТНИ** е претставен во две единици и со **7,69 %** се наоѓа на четврто место. И двете единици го содржат парот инсекти: **тавтабита - болва** и тоа во нивното својство на паразити. Тавтабитата се јавува како симбол на **задевач и паразит**: (13) Ⓕ **Quand il n'y aura plus de puces, il y aura encore des punaises** = «nous ne serons jamais heureux en ce monde» (*Rolland, t. 13, 124: entendu à Paris*), (14) Ⓕ **Quand nous n'aurons plus de punaises, c'est qu'elles auront été mangées par les puces** (*Rolland, t. 13, 124: Wallonie)*.

§ 5. Признакот **ОДНЕСУВАЊЕ МЕЃУ ТАВТАБИТАТА И ЧОВЕКОТ** е претставен во **12** единици од базата и со **46,15 %** го зазема првото место. Односот меѓу инсектот и човекот може да биде двоен: **а)** однесување меѓу тавтабитата и човекот и **б)** однесување меѓу човекот и тавтабитата.

а) Тавтабитата е инсект паразит кој, привлечен од потта на човекот, го напаѓа ноќе и му ја цица крвта. Токму поради тоа тавтабитата симболизира **задевач и паразит**: (15) Ⓕ **embêtant comme une nichée de bardanes** (*Rolland, t. 13, 124: Lyon)*, (16) Ⓕ **Nourriture à punaises** = «injure» (*Rolland, t. 13, 124: XIX s.*)

(17) Ⓕ **Le directeur de l'école arrive dans une classe où il vient d'y avoir du chahut. Il s'adresse aux trois petits garçons qui semblent avoir été les "meneurs".**

- Toi, là, qu'est-ce que tu as fait?

- Ben... moi... J'ai mis de la craie dans l'encrier.

- Parfait: trois dimanches de colle. Et toi, qu'est-ce que tu as fait?

- Heu... J'ai mis une punaise sur la chaise du maître.

- De mieux en mieux: huit jours de colle. Et toi, qu'est-ce t'as fait? demande-t-il au troisième petit garçon.

- J'ai jeté du carton par la fenêtre.

- Du carton par la fenêtre? Bon, ben, c'est pas trop grave. Ne recommence plus et c'est tout.

A ce moment-là entre dans la classe un petit garçon totalement recouvert de pansements, les deux bras en écharpe, titubant.

- Qu'est-ce que tu fais là? lui demanda le directeur. Comment t'appelles-tu?

- Ducarton. (*Festival du rire, 74)*,

(18) Ⓕ Un voyageur de commerce arrive dans un hôtel et on lui propose une chambre. Mais il s'aperçoit qu'il y a une punaise sur l'oreiller. Il pousse un cri et le patron se précipite:

- Oh! Monsieur, ce n'est rien. Ce n'est qu'une punaise!

- J'ai bien vu que c'était une punaise! Et vous trouvez que ce n'est rien?

- Bien sûr, monsieur. Et puis d'ailleurs vous n'avez pas à vous inquiéter: elle est morte.

Le lendemain matin, le client descend de sa chambre pour payer et il dit au patron:

- Vous savez, la punaise d'hier soir, elle était bien morte. Mais qu'est-ce qu'il y a eu comme peuple à son enterrement! (*Nègre: Dict. des hist. drôles, 1309)*,

(19) Ⓕ - Aujourd'hui, annonce un élève de CM 1, j'ai été le seul à pouvoir répondre à une question qu'avait posée le professeur.

- Bravo. Et qu'avait-il demandé?

- "Quel est l'enfant de crétin qui a mis une punaise sur ma chaise?" (*L'humour des enfants, 49)*,

(20) Ⓕ Un gars se présente chez le psychiatre et il déclare:

- Mon existence est devenue horrible. Je suis d'une propreté maladive, et pourtant du matin au soir et du soir au matin, je sens des petites bêtes qui se promènent sur moi: des cafards, des araignées, des scorpions, des punaises... Et le bonhomme se gratte, se crispe et se contorsionne.

- Hé, là! Arrêtez vos tics et vos grimaces, s'écrie le psychiatre, ou vous allez secouer toute votre vermine sur moi... (*Nègre: Dict. des hist. drôles, 1986).*

Со оглед на тоа што тавтабитата претставува паразит кој му го загорчува животот, човекот чувствува **непријатност и бес** уште при нејзиното здогледување: (21) Ⓕ **Punaise!** =«*pop. et rég.* exclamation de surprise, de dépit» (*Lexis)*, (22) Ⓕ **Ma punaise est passée** = «*arg.* ma colère a cessé» (*Rolland, t. 13, 124)*.

б) Чувствувајќи одвратност и гадење во однос на тавтабитите човекот сака да се отараси од нив. За таа цел народот измислил разни начини што ги наоѓаме во следните три верувања: (23) Ⓕ **Pour détruire les punaises on se servait autrefois, à Liège, de claies imprégnées du jus des tartes aux fruits mangées à la fête paroissale** (*Rolland, t. 13, 122)*, (24) Ⓕ **Pour éloigner les punaises d'un lit il faut y mettre un os de mort ou bien lire l'évangile de Saint-Jean aux trois coins du lit: alors elles s'en vont par le quatrième** (*Roland, t. 13, 125)*, (25) Ⓕ **Pour éloigner les punaises d'un lit on met neuf punaises dans une boîte qu'on fourre dans la poche d'un passant ou voisin. Les punaises se transportent toutes dans la maison de ce dernier.** (*Rolland, t. 13, 125: Wallonie)*.

Во денешно време луѓето на помош имаат и разни хемиски средства што се гледа од следниот виц:

(26) Ⓕ **Un client entre chez M. Mulet le droguiste de la rue Franklin.**

- Donnez-moi, un produit pour détruire les punaises, s'il vous plaît.

- Vous avez un grand appartement? demande M. Mulet.

- Une petite chambre seulement.

- Alors un quart suffira. Vous n'avez qu'à vaporiser. Et le lendemain plus de punaises.

Mais non: le lendemain le client revient.

- Donnez-m'en un demi-litre.

Le lendemain encore il prend un litre. Le surlendemain il en achète un bidon de cinq litres. Finalement il demande au droguiste:

- Par 100 litres, vous pouvez me faire une réduction?

- Mais Monsieur, s'étonne le droguiste, vous avez acheté un hôtel ou quoi, depuis l'autre jour?

- Mais non, je vous assure. C'est toujours pour ma chambre.

- Oh! Alors Monsieur. C'est inutile: mon produit est un produit de première qualité. Ce sont vos punaises qui ne valent rien! (*Encyclopédie du rire, 99)*

б. Семантички признаци

§ 6. Анализирајќи ги значењата на француските фигуративни единици (вкупно 26) кои содржат лексеми од лексичко-семантичкото поле "ТАВТАБИТА", доаѓаме до следните заклучоци:

- групата признаци "ФИЗИЧКИ ОСОБИНИ" е претставена преку **2** особини. Особината "ИЗГЛЕД" симболизира **глад, изгладнетост** (**1** единица под реден број 1), **подлост и полтронство** (**1** единица под реден број 2), **смачкува, победува** (3). Особината "СМРДЕА" симболизира **смрдеа** (4), **отворање непријатни теми** (5), **сексуален однос** (за жена) (6). Значи вкупно **6** единици се со симболика која потекнува од групата признаци "ФИЗИЧКИ ОСОБИНИ".

- групата признаци "ОДНЕСУВАЊЕ" е претставена преку **2** особини. Особината "МЕСТО НА ЖИВЕЕЊЕ" симболизира **носач на мртовечки сандак** (7), **лажна богомолка** (8 и 9), **проститутка и лоша жена** (10). Особината "НАЧИН НА ОДЕЊЕ" симболизира **бавно одење** (11), **мрзливко, влечко** (12). Значи вкупно **6** единици се со симболика која потекнува од групата признаци "ОДНЕСУВАЊЕ".

- групата признаци "ОДНЕСУВАЊЕ МЕЃУ ТАВТАБИТАТА И ДРУГИТЕ ЖИВОТНИ" е претставена преку **2** единици кои симболизираат **задевач и паразит** (13 и 14).

- групата признаци "ОДНЕСУВАЊЕ МЕЃУ ТАВТАБИТАТА И ЧОВЕКОТ" симболизира **задевач и паразит** (15, 16, 17, 18, 19, 20, 23, 24, 25 и 26), **непријатност и бес** (21 и 22). Значи вкупно **12** единици се со симболика која потекнува од групата признаци "ОДНЕСУВАЊЕ МЕЃУ ТАВТАБИТАТА И ЧОВЕКОТ".

Сумирајќи го семантизмот на тавтабитата во францускиот корпус можеме да го кажеме следното за лексичката категорија **Фигуративни значења на тавтабитата во францускиот јазик**:

Тавтабитата во француските фигуративни единици влегува исклучиво со една од следните значенски категории: **како човечко тело (глад, изгладнетост**, **смрдеа**), **како човечко однесување (подлост, полтронство**, **смачкува, победува**, **отворање непријатни теми**, **сексуален однос (за жена)**, **носач на мртовечки сандак**, **лажна богомолка**,

проститутка и лоша жена, **бавно одење**, **мрзливко, влечко**, **задевач и паразит**, **непријатност и бес**).

§ 7. Кај француските фигуративни единици со тавтабита ја имаме следната состојба во распоредот на референтната вредност:

- сите **26** единици се со негативна референтна вредност што значи и сите 13 признаци се исто така со негативен строеж.

Тавтабитата се јавува исклучиво со негативна референтна вредност во француските фигуративни единици.

§ 8. Француските фигуративни единици со "ТАВТАБИТА" се засновани врз **6** разни стилски фигури. Нивната застапеност е следната: од вкупно 26 единици прва по бројност е метафората со **12** единици (**46,15** %), на второ место е компарацијата (вкупно **5** единици или **19,23** %), на трето место се единиците со конкретно значење (вкупно **4** единици или **15,38** %), на четврто место е аналогијата (вкупно **3** единици или **11,54** %) и петтото место го делат метонимијата и персонификацијата со по **1** единица или **3,85%.**

Б. Тавтабитата во македонскиот јазик

а. Семиолошки признаци

§ 9. Во македонскиот корпус застапен е само признакот **ОДНЕСУВАЊЕ МЕЃУ ТАВТАБИТАТА И ЧОВЕКОТ** со **4** единици од кои една ја содржи особината **задевање и касање**:

(1) Ⓜ Го прашува учителката Трајче:

- Кажи ми ти Трајче, кое домашно животно му е најверно на човекот?

Трајче одговара:

- Тавтабитата, учителке, таа никогаш не се одвојува од човекот. = «ова е виц на изневерено очекување на одреден одговор - **куче**, и потоа следува друг одговор»,

додека три единици претставуваат верувања за тоа како да се отстранат тавтабитите:

(2) Ⓜ Едни пишуале и амајлии и 'и клаале по ќошињата, за да 'и снема тавтабитите. (...) За да сотриш тавтабити, бидуало да почадиш четирите

ќошеи на ѕидоите со свеќата што си ја запалил в црква на Велигден, кога го чу "Христос воскресе". (*Цепенков: Верувања, 153 и 172)*,

(3) Ⓜ На Ѓурѓевден ако видиш да носит некој трева зелена, да си украдел трошка и да ја кладиш кај што има тавтабити, и непендек му било за да се сотрат. (*Цепенков: Верувања, 314*),

(4) Ⓜ Спроти Тодорица (Тодороа сабота) земаат и четири зрнца пченица од црква и 'и садат во једна чаша; откоа ќе порастат, ќе 'и скинат перјата и ќе 'и закачат во четирите ќошеи за да се сотрат тавтабитите. (*Цепенков: Верувања, 465)*.

б. Семантички признаци

§ 10. Анализирајќи ги значењата на македонските фигуративни единици (вкупно 4) кои содржат лексеми од лексичко-семантичкото поле "ТАВТАБИТА", доаѓаме до следните заклучоци:

- групата признаци "ОДНЕСУВАЊЕ МЕЃУ ТАВТАБИТАТА И ЧОВЕКОТ" е претставена преку **2** особини. Особината "ЗАДЕВАЊЕ И КАСАЊЕ" симболизира **задевач и паразит** (1). Особината "ТРЕБЕЊЕ" симболизира исто така **задевач и паразит** (2, 3, и 4).

Сумирајќи го семантизмот на тавтабитата во македонскиот корпус можеме да кажеме дека тавтабитата се јавува исклучиво со симболика на **задевач и паразит**. Сите 4 единици се со негативна референтна вредност.

Од стилските фигури во македонскиот корпус со тавтабита најзастапена е аналогијата со **3** единици или **75** % а потоа доаѓа конкретното значење со **1** единица или **25** %.